

EN AFDELINGSLEDERS ARBEJDE I DEN FRIE KRIMINALFORSORG

AF LOTTE SKOVGAARD

Efter opfordring fra socialrådgiverne i Hillerød afdelingen og Helsingør lokalkontor vil jeg i denne artikel beskrive mål, delmål og behandlings/arbejdsfilosofi og behandlingsarbejde, som jeg har hovedansvaret for i afdelingen. Derimod vil jeg ikke i denne artikel beskæftige mig med de mange andre opgaver, der påhviler en afdeling inden for kriminalforsorgen i frihed.

Min baggrund for det individuelle metodiske klientarbejde, jeg udfører, er dels socialrådgiveruddannelsen (1953), dels årskursus på Den sociale Højskole (1972), hvor jeg blandt meget andet blev trænet i supervision, dels den teoretiske litteratur, som jeg særlig har ment at kunne bruge i mit arbejde.

Da jeg i 1955 startede som socialrådgiver i Dansk Forsorgsselskab var tonen på bjerget f.eks., at man skulle holde en skarp, professionel afstand til sine klienter; men allerede på det tidspunkt oplevede jeg, at det måtte være forkert, at det i hvert fald »ikke var mig«. Man mente heller ikke, at det sociale klientel var i stand til at udvikle sig i større grad i voksenalderen. Nyere filosoffer inden for vort arbejdsfelt har en helt anden opfattelse heraf. Specielt har Frederick Perls gestaltterapi hjulpet mig meget. Jeg har endvidere støttet mig til William Glassers realitetsterapi, som er en af hjørnestenene i afdelingens arbejde med klienterne, og til Virginia Satirs bøger om familiearbejde. Det, der i vore dage inden for mit fag lægges vægt på, er, at den enkelte socialrådgiver bruger det af teoriene, som passer særligt til vedkommendes person og temperament. Det er således også helt legitimt, at den enkelte socialrådgiver ser i øjnene, at han er specielt interesseret i og føler sig god til bestemte klientgrupper, og at han måske ligefrem væmmes ved andre, som så overgår til en anden socialrådgiver. Eksempelvis har jeg svært ved at samarbejde med fidele, selvmedlidende, udadprojicerende, karakterafvigende klienter og påtager mig derfor ikke tilsyn med sådanne, der ville være slet tjente med mig som behandler. Til gengæld anser jeg mig for god til at arbejde med normalt begavede, flere gange straffede mænd. Jeg påtager mig ikke mere tilsyn med unge mandlige klienter, idet de næsten altid har manglet en stabil mandlig identifikationsmulighed igennem deres opvækst, hvorfor det er mest hensigtsmæssigt, at de får mandlige sagsbehandlere eller tilsynsførende, alt efter sværhedsgrad.

Overordnet mål:

At arbejde på at forhindre eller i hvert fald begrænse kriminalitet hos det kriminelle klientel.

Delmål 1: At søge at undgå at klienterne kommer til afsoning med de skadevirkninger, som en frihedsberøvelse i sig selv indebærer.

Metoder til at opnå delmål 1:

At medvirke til, at der i vort distrikt foretages § 808 undersøgelser, når der overhovedet kan blive tale om betinget dom, deldom eller § 68 afgørelse.¹⁾ Afdelingen har et udbygget samarbejde med politimesterembederne, forsvarerne og dommerne. Jeg selv styrer undersøgelsesarbejdet for hele amtet. Vi tager initiativ med henblik på foretagelse af § 808 undersøgelse på arrestanter, hvor socialrådgiveren efter arrestbesøg mener, at der må være en chance for en betinget dom eller en § 68 dom.

Jeg har daglig kontakt med undersøgerne, som oplæres individuelt, og med samarbejdspartnere. Jeg sørger for at kunne de relevante straffelovs- og retsplejelovsparagraffer mindst lige så godt som de andre samarbejdspartnere. Jeg forbereder realistiske planer ved en eventuel løsladelse – ofte i samarbejde med vort Amtssunddomscenter og pågældende kommune.

I undersøgelsesarbejdet har afdelingen uvurderlig bistand af vor *psykiatriske konsulent*. Når jeg er i tvivl om vurderingen af en klient eller mener, at der kan være tale om en klient, der hører til den persongruppe, der er beskrevet i straffelovens § 16 eller § 69, forelægges personundersøgelsen for psykiateren. Hvis han ikke mener at kunne vurdere klienten på det foreliggende grundlag, tilsiges denne til en visitationssamtale med ham. Før afdelingens konklusion refereres, hvad psykiateren mener og indstiller til. Over 13 % af foren nuværende tilsyn er § 68 tilsyn.

Det skabte uro i politimesterembederne, at vor nuværende psykiatriske konsulent fandt så mange organisk hjerneskadede blandt vore klienter. Konsulenten udtaler, at han mener, dette problem vil blive større med den store overlevelsescprocent blandt nyfødte, de mange knallertstyrt og den megen vold. Vore undersøgere er specielt med henblik på afdækning af dette problem instrueret om altid at spørge om fødselstraumer, hjernerystelser og kranietraumer. I amtet bliver der foretaget mentalundersøgelse på en klient, når vi indstiller hertil – (proportionalitet tager vi i betragtning). Vi får alle mentalundersøgelserne tilstillet sammen med Retslægerådets erklæringer og har med tilfredshed observeret, at vor psykiaters og vor egen opfattelse og indstilling næsten altid følges.

Delmål 2: Opbygning af tillid/motivation hos klienten.

Hele afdelingens personale og i særlig grad klientens sagsbehandler arbejder bevidst på at skabe det indtryk hos klienten, at vi vil ham noget positivt og at vi respekterer ham som medmenneske. Uden tillid vil klienten være uden motivation for at kunne lytte til, endsiges modtage råd og anvisninger.

Professor på Lærerhøjskolen, dr.phil. K. B. Madsen, har for nogle år siden i »Dagens kommentar« i Politiken udtalt følgende: »Danmarks Radio burde ikke have taget den omtalte mistænkeliggørelsesmetode i brug men skulle have anvendt almindelig menneskekundskab, der går ud på, at det i det lange løb betaler sig at vise sine medmennesker tillid, fordi de så også vil prøve at gøre sig denne tillid værdig. Denne psykologiske mekanisme er blevet belyst ved nogle psykologiske eksperimenter, som er foretaget i det sidste årti

1) Straffelovens § 68 om andre foranstaltninger end straf i forbindelse med afgørelser i henhold til straffelovens § 16 omhandlende sindssyge og dybere åndssvage og til straffelovens § 69 omhandlende de psykisk afvigende, fx. karakterafvigende, meget svagt begavede, organisk hjerneskadede med videre.

..... med andre ord, såvel mennesker som forsøgsdyr opfører sig i stor udstrækning i overensstemmelse med de forventninger, de møder i deres omgivelser – især de forventninger, der kommer til udtryk hos indflydelsesrige personer. På grundlag af almindelig menneskekundskab og psykologiske eksperimenter vil jeg derfor hævde, at de offentlige myndigheder bør vise borgeren tillid i størst mulig udstrækning, hvis man vil forøge hans positive holdning over for myndighederne».

Metoder til at opnå delmål 2:

Det kriminelle og oftest alvorligt socialt belastede klientel har ofte i barndomshjemmet, skolen, på arbejdsmarkedet og hos de offentlige myndigheder mødt negative forventninger.

I afdelingen arbejder vi alle bevidst med holdningen *positiv forventning*. Uanset alle andres tidligere erfaringer med den enkelte klient udtrykker vi på forskellig måde forventning om, at han/hun ønsker at stabilisere sine forhold, holde sig kriminalitetsfri fremover osv. Klientelets normer adskiller sig i virkeligheden sjældent fra den almindelige borgers normer.

Vi har i afdelingen gjort meget for at *lokalerne* er venlige, imødekommende og så lidt institutionsprægede som muligt.

Vi har med vilje fundet lokaler i den ældre boligmasse; vi råder over 2 almindelige, store lejligheder på 2 etager. Vort skilt på indgangsdøren ud til Slotsgade er uanseligt. Vort »venteværelse« er køkkenet, hvor vi har indrettet fast bänk, køkkenbord med ternet dug og ofte en blomst. Der er altid kaffe på kaffemaskinen og te i tepotten. Personalet kan bruge et wc i nederste etage, men der er ikke nogen af os, der har kontorer på øverste etage, der gør det. I badeværelset er der badekar, hvor klienter hændelsesvis får et bad og kan vaske hår. Alle personalets håndklæder hænger på stribe foruden 2 til »gæster«. Vi har aldrig oplevet, at nogen klient har gjort ulækre ting på badeværelset. (Det hænder dog, at en fuld klient tisser på trappegangen).

Vi er alle overbeviste om, at holdningen »positiv forventning« er væsentlig i processen: motivation.

Vi havde haft Karen, en narkomanpige på 28 år i tilsyn, frivilligt tilsyn, og atter tilsyn i forbindelse med betinget dom. Hun havde udviklet sig godt og styrkedes ved vor tillid til hende. Hun kom panikslagen og havde ang. glemt sin portemonnæ i en telefonboks med alle sine penge (over kr. 600.00). Hun stod lige overfor at skulle på ferie med sit barn, som ellers var anbragt i pleje.

Nu er der jo ikke så få klienter, der på mystisk vis mister tegneböger, tasker m.v. Men vi holdt hastesagsbehandlermøde i afdelingen og besluttede med det formål at kunne bevare den positive forventning at tro på hende, hvorefter jeg udtrykte medfølelse over for hende og lånte hende kr. 600.00.

MEN

Benny var ordblind og kom med en arbejdsgiverattest, der skulle bevirke, at han blev bevilget penge. Han havde ikke kunnet stave arbejdsgiverens navn rigtigt (Neilsen). Klart og utvetydigt meddelte jeg ham, at den måtte han længere ud på landet med.

En anden meget vigtig ting er, at man *aldrig fører dobbeltbundet tale*, aldrig ydmyger en klient (eller nogen anden for den sags skyld). Således overholder vi aftaler, lader ikke nogen vente uden at forklare dem årsagen hertil.

Vi viser *respekt for klientens selvbestemmelsesret og privatliv og spiller altid med åbne kort.*

Vi møder altid i retten, når afgørelse med tilsyn kan forventes. Vi tager som hovedregel klienten med til tilsynsinstruktion og præsentation på afdelingskontoret, ligesom vi starter tilsyn med prøveløsladte på kontoret. Jeg har i samarbejde med socialrådgiverne udarbejdet: »Disposition for sagsbehandlers introduktionssamtale med ny tilsynsklient i afdelingen«. Den følges grundigt og klienten får, hvis det er ønsket, udleveret et eksemplar. Vi lægger ikke skjul på *rollefordelingen*. Jeg har en oplevelse af, at det, at det er *min* instruktion til *socialrådgiverne*, styrker klientens selvfølelse, derfor har jeg ikke omarbejdet den.

Igennem tilsynsperioden aflægger vi af og til hjemmebesøg, enten efter aftale med klienten eller, hvis han er udeblevet fra tilsynet, uanmeldt.

På hjemmebane er man helt anderledes tryk end på selv det hyggeligste kontor. Klienten er værten, byder oftest på kaffe, og den tryghed og selvtillid, der mødes under besøg hos klienten, kan bruges til at komme videre i behandlingsarbejdet.

Vi er gået videre med hensyn til respekt og åbenhed, idet vi – til trods for at der i retsplejeloven *kun* kræves klientens samtykke ved henvendelse til *privatpersoner* – hverken i forbindelse med personundersøgelsen eller tilsynsforløbet retter henvendelse til skoler, bistandskontor, arbejdsformidling m.v. uden klientens samtykke. Det sagte gælder dog under forudsætning af, at klienten overholder sine forpligtelser over for tilsynet. Vi taler ikke med pårørende uden klientens ønske og afviser således henvendelser fra pårørende, der ønsker at meddele os noget, uden at klienten får besked om dette. Vi kan ikke bruge anonyme oplysninger til noget som helst i behandlingsarbejdet.

Delmål 3: Søge at tilfredsstille klienternes materielle behov.

Metoder til at opnå delmål 3:

Klienten søges tilfredsstillet materielt fra starten, om muligt ved at dække klientens selvoplevede behov, at *yde* klienten noget.

Tilliden øges naturligtvis, hvis den frie kriminalforsorg er i stand til at hjælpe konkret. Vi går vidt i vore bestræbelser for at vise, at vi vil klienten noget godt lige fra begyndelsen.

At bruge hjælpekontoen

Ikke mindst i disse stramme tider er der brug for hjælpekontoen, særligt til kontroversielle bevillinger. Hvis en klient er på bistandshjælp, drøfter vi altid spørgsmålet med bistandskontoret. Vi har f.eks. bevilget ophold for en elsket hund på hundepension, klipning, tandbehandling, tøj til særligt overvægtige, kørsel af indbo fra Frelsens Hærs lager på Amager til klienter, der har misbrugt etableringshjælp tidligere, kontingent til fodboldklub for en søn, kontingent til helsecenter for en klient osv.

Kurt, en stærk belastet 19-årig, bandefører i Hillerød, med massiv gruppekriminalitet bag sig, er under tilsyn i forbindelse med en lang betinget dom. Faderen afsoner i lukket anstalt. End ikke hans socialrådgiver kunne få øjenkontakt med ham. Han kiggede ned og havde pandehår ned over øjnene. Han levede af bistandshjælp. Hans kæreste havde fødselsdag om et par dage, og han havde ikke

penge til en gave til hende, hvilket var ham magtpåliggende. Socialrådgiveren drøftede spørgsmålet med bistandskontoret, der ikke kunne hjælpe, men accepterede, at vi ydede ham et lån. Personalemødet bevilgede kr. 200.00 i lån. Der skete en vending med Kurt. Han turde kigge op, når vi talte med ham, og er efter måneders tilsyn ikke recidiveret; kommer dagligt i afdelingen og er nu motiveret for at gå i arbejde.

At udbygge samarbejdet med kommunerne, arbejdsformidlingen, beskæftigelseskonsulenterne, Ungbo, boligselskaberne, forsvarerne (her med henblik på fremskaffelse af bolig) m.m.

Vi benytter helst enhver lejlighed til at drøfte en klient, evt. sammen med denne, ude hos samarbejdspartnerne. Det betyder meget for samarbejdet, at vi rykker ud – yder noget, også i samarbejdet, og dermed aflaster samarbejdspartneren. Vi søger lydhør for vore klienter, viser realistisk, positiv forventning samtidig med, at vi, hvis klienten er med, virker som støtte for denne, så hans angst om muligt dæmpes, og han ikke viser aggressioner.

Delmål 4: Socialrådgiverens vurdering af den enkelte klient.

Vi vurderer klienten, gør os klart, hvad den sociale diagnose er, og om nødvendigt hvad den psykiatriske og evt. psykologiske diagnose er, alt med henblik på en realistisk behandlingsplan.

Metoder til opnåelse af delmål 4:

Med den viden, socialrådgiverne har igennem § 808²⁾ undersøgelse, sagsakter og erfaringen igennem motivationsprocessen (det der i realitetsterapien kaldes: »involvement«), stiller man den sociale diagnose. Vurderer intelligensniveauet atter en gang, er opmærksom på denne specielle klients ressourcer, hans angst, hans aggressioner, hans formuleringsevne, hans personlighed, og hvor lav selvfølelse han har, og tillige, hvad hans arvemæssige betingelser i øvrigt er.

I den ugentlige konference med afdelingens psykiatriske konsulent forelægger socialrådgiverne tvivlsager.

Jeg kan i høj grad være i tvivl, om en klient »kun« er ekstremt umoden, urealistisk f.eks., eller om der måske er tale om en grænsepsykotisk tilstand.

Ib er nu 16 år. Han havde sammen med sin ældre broder, der nu er under tilsyn i forbindelse med prøveløsladelse, begået omfattende tyverier og indbrud samt i stor stil handlet med hash. Faderen er en alkoholiseret, krævende, aggressiv og dement invalidepensionist; moderen er en forslidt, kuert, meget jævnt begavet rengøringsassistent. Ib er en krævende, hånlig, afvisende, arbejdssky dreng. Han giver klart udtryk for, at han synes kriminalitet til et beløb af kr. 300.000,- er »barnemad«, og at han er vant til at have sådan ca. kr. 1.000,00 til daglige fornødenheder, ligesom han synes, det var rimeligt, at det offentlige dækkede hans behov, vel at mærke uden nogen form for indsats fra hans side. Vi er på gruppesupervisionsmøde med sagsbehandlere enige om, at psykiateren bør vurdere ham, men er slet ikke nået så langt i motivationsprocessen, at hans sagsbehandler mener at kunne få ham til en samtale med psykiateren.

2) Retsplejelovens § 808 om personundersøgelser.

Ligeledes kan vi være stærkt i tvivl, om en klient er massivt karakterafvigende, eller hvad hans mangel på realitetssans beror på.

Per daldrer formålsløst rundt i tilværelsen, lever af varig hjælp, ryger hash, kan ikke fastholde beskæftigelsesmæssigt eller på anden måde og tror selv henrykt, at han kan blive verdensberømt guitarist til trods for, at han kun kan klimpre lidt på sin guitar. Skal der stilles krav og sættes grænser for ham, eller er han syg og bør måske indstilles til invalidepension.

Psykiateren diagnosticerede ham som værende i farezonen med klare tankeforstyrrelser.

Stor tvivl og usikkerhed i vurderingen af en klient kan også være, om der er tale om forstemthed eller måske depression, eller hvad?

Jan er 24 år. Han har fået dom i Jylland for berigelseskriminalitet. Han er udlært slagtersvend, men har – noget uforståeligt – ikke kunnet holde arbejde, selv om han skulle være dygtig til sit fag. Han har været chauffør under en ulykke, hvor hans mester, som var passager, blev dræbt. Han gør sig mange tanker herover, er trist og ukoncentreret.

Er det måske eftervirkningerne efter en ubearbejdet krise? Psykiateren havde en samtale med ham og sendte ham straks til demenstestning hos klinisk psykolog, som vi samarbejder med. Det viste sig, at klienten var organisk hjerneskadet efter trafikulykken, og i så alvorlig grad, at han af psykiateren blev indstillet til invalidepension.

Vor psykiatriske konsulent har formidlet megen indsigt hos os med hensyn til *arvelighed*.

Indsigten om arvemæssig belastning hos klienten hjælper os til at opstille *realistiske mål* i klientarbejdet. Vi kan ikke stille noget op med arvelig belastning hos en klient, vi kan kun forsøge at påvirke hans totale miljø, men vi kan igennem vor viden om den arvemæssige belastning hos klienten være specielt opmærksomme på at undgå at fremprovokere udløsning af de negative faktorer med henblik på i hvert fald at søge at forhindre fallitter for klienten.

Delmål 5: Personlighedsmæssig stabilisering af klienten.

Metoder til opnåelse af delmål 5:

Under videreuddannelsen på årskursus modtog jeg undervisning i *behandling af forældre – børn* af forsker, M. A. Kari Killeen Heap, Nic Waal Institutet, Oslo.

Denne undervisning var inspirerende og overbevisende; jeg har siden haft den som et af grundlagene for mit individuelle metodiske behandlingsarbejde med vort klientel.

Et menneske, der har vist symptomer på social mistilpasning, for eksempel kriminalitet, vil meget ofte være et menneske, der i opvækstårene har oplevet *afvisning* fra en eller flere af de vigtigste nøglepersoner i sit liv. Afvisning opleves f.eks. ved adskillelse på grund af skilsmisse, død, hospitalsindlæggelse, bortrejse. Et barn under 3 år kan ikke forstå eller overskue, at f.eks. moderen lover at komme tilbage. Afvisning medfører, at menneskets *selvberedelse* skades, den bliver *lav*. Lav selvberedelse medfører *angst* hos mennesket, der ofte præsenterer angsten igennem *aggressioner*.

Behandlingsarbejdet består igennem samtaler med klienten at støtte selvfølelsen, blandt andet ved at generalisere (»du er jo dog ikke det eneste menneske der ...«). Man søger at dæmpe angsten, bl.a. ved at »ventilere« den. Man støtter de ressourcer, klienten har.

Særligt om mine egne erfaringer igennem arbejdet med aggressivt, kriminelt klientel har jeg lært, at det er nødvendigt, at socialrådgiveren i konfrontationer med aggressivitet og trusler om vold er i stand til at fungere som een, der i hvert fald ikke er bange.

Den *angste aggressive* klient er selv bange for sine aggressioner og konsekvenserne af dem. Han er tillige meget ofte dårligt sprogligt formulerende og ikke vant til at tale om eller tænke over følelser. Det virker tryghedsgivende, når behandleren ikke bliver bange, men lever med erkendelsen sammenhængen mellem angst og aggressioner.

For næsten 30 år siden var jeg for første gang ude for voldsom aggressivitet i form af trusler. Jeg var forpraktikant på Justitsministeriets psykiatriske undersøgelses-klinik og var trods frokosttidspunktet ikke færdig med den sociale anamnese på en 26-årig, flere gange, kun for berigelseskriminalitet, straffet mand. Han var sømand og havde indtil anholdelsen drukket tæt. På vort kontor var der et medicinskab med en liter sprit, og jeg havde godt lagt mærke til, at hans øjne søgte flasken. Pludselig rejste han sig anspændt op og stod med parate, hængende tatoverede arme og spurgte: »Er De egentlig aldrig bange?« Lynhurtigt blev jeg klar over, at alarmklokken til fængslet var langt borte, ovre i vindueskarmen. Jeg spurgte roligt, hvad jeg skulle være bange for. Han redegjorde herefter for, hvordan han havde observeret, at vi var alene på etagen, at der var bårer med lagener, og at han, når han havde slået mig ned, kunne binde lagenerne sammen og fire sig ned på Nytorv. Jeg sagde tørt, at han jo uden tvivl ville blive modtaget af en menneskemængde og ikke ville få ret meget ud af at slå mig ned, udover en endnu alvorligere straf. Klienten blev idømt forvaring. Over 1/2 år efter blev jeg ringet op af overlægen på Herstedvester, der bad mig være bistandsvæрге for manden, idet han havde givet udtryk for, at jeg var det eneste menneske, han havde tillid til. Først da fortalte jeg om mine oplevelser med manden, men der blev lagt hårdt pres på mig, og jeg sagde ja.

Alle mine senere erfaringer går i samme retning. Jeg har aldrig været nødt til at tilkalde politiet for at pacificere en klient; det er et spørgsmål om psykisk styrke og bevidsthed om baggrunden. Det skaber tillid hos klientelet, at socialrådgiverne i afdelingen er trænet i disse sammenhænge.

MEN – det må tilføjes, at selv den mest bevidste, trænede klientbehandler ikke kan føle sig sikker. En psykotisk, paranoid klient kan identificere behandleren med alle sine fjender og angribe ham eller true ham på livet. Det kan være rigtigt at tage trusler alvorligt, og da er det nødvendigt, at kollegerne yder den truede behandler massiv støtte. Den psykiatriske konsulent bør involveres i dette og politiet rådføres – udover, hvad der i det enkelte tilfælde bør gøres med klienten.

OG – en klientbehandler, der i en periode er psykisk svag og måske bliver bange, må støttes og aflastes af sine kolleger, så han ikke udsættes for konfrontationer, han måske ikke kan klare. En eller flere særligt belastende § 68 klienter bør her overgå til en anden kollega i en tid.

Et andet grundlag for mit arbejde med klienterne – jeg fører altid selv løbende et par eller 3 tunge tilsyn – er *William Glassers Realitetsterapi*:

Ethvert menneske har 2 basale behov: 1) behov for kærlighed, 2) behov for selvrespekt, at være værd at elske.

Vore upriviligerede klienter lider i høj grad af mangel på evnen til at dække disse 2 behov. De har sjældent modtaget en kærlig opdragelse med konsekvens, grænsedragning og træning i ansvarlighed. Både deres selvsvurdering og vurdering af omverdenen er urealistisk.

Vort behandlingsarbejde består i, med engagement og varme, at »involvare« os med klienten og konfrontere ham med realiteterne. Vi sætter grænser, er konsekvente, ikke eftergivende, vi accepterer klienten, som han er, vi forstår hans handlinger, men hvis de er uansvarlige – som kriminalitet f.eks., så fastholdes klienten i at indse dette. Han får ikke lov til at slippe for at erkende, at han selv har ansvaret for sine handlinger, og at det er ham selv, der kommer til at tage konsekvenserne. Lykkes vort arbejde, lærer klienten ansvarlighed, får selvrespekt, kommer ind i en god cirkel. I behandlingen koncentrerer man sig om »her« og »nu« og fremtiden og tærsker ikke langhalm på fortiden, som man intet kan stille op med.

Peter var 54 år gammel og prøvedskrevet fra forvaring. Dømt mange gange for bedrageri og underslæb. Han havde ikke vilkår om økonomisk administration, men var helt umulig i pengesager. Han kunne aldrig få sine penge til at slå til (invaliddepension på grund af kronisk bronchitis, astma og social fortid havde vi fået igennem). Han elskede at spille »stor mand« og være den ædle giver på værtshus. Gentagne gange var det lykkedes ham at blive indlagt på psykiatriske afdelinger som selvmordstruet, men han var altid blevet udskrevet 1 eller 2 dage efter. Han ringede til mig privat kl. 3 om natten og hulkede, at han ville indlægges på psykiatrisk afdeling, ellers ville han tage livet af sig. Jeg sagde barsk til ham, at han skulle fandeme ikke vække mig midt om natten, fordi han nu igen havde soldet sin invaliddepension op, og han skulle slet ikke bilde sig ind, at han var et psykiatrisk tilfælde; det var klart, at han havde bondeanger. Han kunne henvende sig i detentionen og sove der; i morgen tidlig kunne han så gå op i Dansk Forsorgsselskab på Vester Voldgade og få penge til billetten til Hillerød og så komme op til mig. Han gentog, at han ville tage livet af sig, og jeg sagde farvel.

(Jeg sov dog ikke så godt resten af natten).

Næste formiddag kom Peter slukøret. Han havde gjort, som jeg sagde. Endelig gik han – hårdt presset og tvunget af, at jeg satte det som betingelse for at give ham et lån til at blive på sit værelse og overleve den måned – med til at lade sig administrere af afdelingen, indtil han havde tilbagebetalt lånet.

Det lykkedes os for øvrigt at skaffe ham en lille lejlighed, og han er ikke recidiveret.

NB! Jeg havde altid i baghovedet, at Peters fader, da sønnen var spæd, gik med ham fra dør til dør i landsbyen nytårsaften for at sælge ham for en flaske snaps. Det havde sognepræsten fortalt til personundersøgelsen.

Jeg har erfaring for, at det er rigtigt at *formidle sin egen viden* og indsigt om en klient til ham selv. Vi understøtter vore klienters retsbevidsthed, det er ødelæggende for al resocialisering at støde denne. Jeg ville føle mig bedrøvet og ville opleve, at jeg talte ned til min klient, hvis ikke jeg formidlede min indsigt. Det er også min erfaring, at den værste sandhed er tryggere og mere tillidsskabende end fortielsen, hemmeligholdelsen, som skaber usikkerhed og ængstelse. Jeg fortæller f.eks. en klient, at jeg mener, han er meget umoden.

Alf havde været på ungdomshjem og i fængsel det halve af sit 34-årige liv, men kun for massiv berigelseskriminalitet. På grund af hans store mistillid lige fra starten, og da han havde giftet sig i fængslet med en 12 år ældre kvinde, talte jeg altid med ægtefællerne sammen. Han fortalte selv, hvordan han holdt hænderne for øjnene, når han gik forbi knallerter, motorcykler eller biler, fordi hans umiddelbare trang var at stjele dem. Han var nu i et hyggeligt, velfungerende hjem, og som et lille barn var han meget begærlig med hensyn til materielle ting. Der var ikke det, han ikke ønskede sig af tegnemaskiner, skriveborde, skabe, passere m.v. (han gik på teknisk skole). Senere ville han pludselig flytte hjemmefra. Vi talte alle 3 om hans umodenhed. Hans første reaktion var: »Hvordan i alverden skal man også blive moden i et fængsel«. Men både han og hans kone forstod, at han måske nu var nået til ca. 16 års-stadiet og var ved at løsrive sig og selvstændiggøre sig ude i det attraktive frie liv. Det hjalp dem til at forstå, hvad der skete; de holdt meget af hinanden.

Når jeg har voksne familiefædre eller kvinder med familie i tilsyn, *arbejder jeg med hele familien*. Et par gange har jeg efter aftale med klienten eller ægtefællen taget denne i frivilligt tilsyn. Jeg har haft mange samtaler om børneopdragelse med forældre og pågældende børn, og jeg har oplevet, at en lille pige (steddatter til min klient) stillede sig op midt på mit gulv med hænderne i siden og sagde: »Du skal også tale med mig«. For øjeblikket er det menneske, der arbejdsmæssigt ligger mig mest på sinde en 12-årig dreng, hvis fader, der er død for 1 år siden, var min klient i 1960'erne og siden altid holdt forbindelsen ved lige, når han var ude af fængslet, selv om han var enig med mig i, at »tilsyn var formålsløst«. Hans samleverske siden 1971 har, siden 1 års tilsyn i 1971, udnævnt mig til sin »private rådgiver«. Nu har jeg stedfaderen under tilsyn efter afsoning af 2 grove røverier; hans moder er i psykiatrisk behandling på daghospital. Moderen og stedfaderen tog ham hjem fra familiepleje efter jul imod socialforvaltningens protest. Ingen skole i byen vil modtage ham. Han kan ikke læse og ser dårligt, har skiftet skole et antal gange og været under mangfoldige forskellige opdragerkonstellationer. Han er massivt afvist gentagne gange i sit liv. Jeg hjælper nu med til at få ham til at acceptere et ophold på observationskole. Han har i hvert fald tillid til mig, der har kendt hans fader, som han idylliserer mindet om.

Særligt om tvang i behandlingen

Under forudsætning af, at der er 1) *proportionalitet* imellem den begåede kriminalitet (og evt. reststraf) og afgørelsen, at der 2) »spilles med åbne kort« fra afdelingens side, at der 3) ydes klienten retfærdighed i *evt. klagesag*, er det min overbevisning, at det kan være rigtigt at bruge tvang i tilsynsperioden, f.eks. kræve et vilkår overholdt.

Anders er kun 19 år, men så alvorligt organisk hjerneskadet, at det har været umuligt indtil nu blot at få ham beskæftiget i nogle timer om dagen. Han modtager nu efter vor (og psykiaterens) indstilling forskud på invalidepension.

Han har fornylig atter øvet hærværk og vold i beruset tilstand. Han kan ikke tåle at drikke på grund af sin hjerneskade; han kan så slet ikke kontrollere sig selv, ikke danne modforestillinger og bliver voldelig. Han har vilkår om afvænningsbehandling, og denne er det – med afbrydelser – lykkedes at få ham til at overholde. Han var udeblevet fra tilsyn, men efter den nye kriminalitet fik socialrådgiveren fat i ham og overtalte ham til at tage antabus igen. Umiddelbart efter at han havde slugt pillen, trak han en tube tandpasta op af lommen og slugte en stor mundfuld,

hvorefter han styrtede væk. Han blev opsøgt af socialrådgiveren om aftenen, var kommet til besindelse og gik nu med til antabusbehandlingen, som han nu har holdt i nogle uger. Risikoen for ny alvorlig kriminalitet i beruset tilstand anser vi for stor, og vi finder det nødvendigt at forsøge at holde ham i antabuskur, indtil hans sociale situation er så god, som den kan blive. Socialrådgiveren har skaffet ham en god bolig (han boede hjemme hos en fortrukken moder) og er ved at få en tankpasser til at beskæftige ham.

Da vi skulle holde julemiddag for klienterne, kom Anders 2 timer for tidligt og kom til at sidde i køkkenet med 2 nye klienter, der var beklemte over situationen. Jeg hørte ham sige til de 2 nye, at det »er lykken at være under tilsyn her, I skal bare komme«.

Delmål 6: Formidling af viden, erfaring og indsigt til personalet.

Jeg har været i den lykkelige situation, at jeg, siden Hillerød afdelingens start i april 1967, selv har valgt og indstillet til ansættelse hele personalet, der er ansat i afdelingen (inkl. Helsingør).

Når vi skal ansætte nye *socialrådgivere*, gør de ansatte socialrådgivere og jeg op med os selv, hvad vi specielt ønsker denne gang, en mandlig eller kvindelig medarbejder og hvilken alder. Jeg og pågældende fuldmægtig fortæller om arbejdet i kriminalforsorgen, og efter at ansøgeren har haft en personlig samtale med mig alene, træffer vi i fællesskab vort valg. Det er afgørende for behandlingsarbejdet, at behandlerne er på bølgelængde, har samme uddannelse, er enige om de vigtigste referensrammer (f.eks. »positiv forventning« og »realitetsterapi«). Vi stiler imod at holde gruppesupervisionsmøde 2 ud af 3 onsdag formiddage. Alle socialrådgiverne fra Hillerød og Helsingør og evt. praktikanter fra Den sociale Højskole deltager i disse møder. Vi konsulterer hinanden om faktiske ting som f.eks. nye love og cirkulærer og superviserer hinanden på holdninger og behandling. Vi synes, vi lærer meget af hinanden.

Med hensyn til ansættelse af *sekretærer* foregår proceduren ligeså, blot med den forskel, at det er sekretærene og mig, der udpeger. Vi holder fælles stort personalemøde hver tredje onsdag, hvor socialrådgiverne også drøfter og informerer sekretærene om behandlingen af den enkelte klient. Det kan ikke nytte, at en socialrådgiver arbejder med at sætte meget faste grænser for en klient, og han så går ud i ekspeditionen eller i køkkenet og bliver trøstet af en sekretær. Alle sekretærene har således læst Glassers realitetsterapi f.eks. og er med i drøftelserne om behandlingen af den enkelte klient. Flere af sekretærene har taget psykologi på HF niveau. På de store personalemøder drøftes også specielle hjælpesager, og der træffes i fællesskab beslutning om bevilling.

Jeg oplærer selv *personundersøgerne*. Vælger socialrådgivere til arbejdet og taler meget med den enkelte om afdelingens behandlingsmetoder. Jeg gennemgår deres 2 første personundersøgelser med dem meget grundigt. Derudover holder vi møde i hvert fald en gang årligt for personundersøgerne alene, hvor vi bl.a. har undervist i realitetsterapiens grundregler, og vor psykiatriske konsulent har holdt foredrag for dem og diskuteret med dem.

Det er socialrådgiverne, der oplærer og superviserer de *tilsynsførende*. De har en meget personlig kontakt med disse og drøfter behandling m.v. Der holdes et møde for de tilsynsførende årligt.

Afsluttende bemærkninger

Jeg har med denne artikel ønsket at give et billede af det individuelle klientarbejde, som jeg og socialrådgiverne udfører i afdelingen.

Ved gennemlæsning af artiklen ser jeg, at jeg næsten kun har refereret vellykkede tilsyn. Dermed være ikke sagt, at vort tilsynsarbejde altid er en succes. Vi har i afdelingen kun kunnet måle recidiv *inden for* tilsynsperioden. Vor recidivstatistik viser en dalende tendens og har i de sidste 5 år været på gennemsnitlig ca. 20 % med lidt større recidiv for prøvelsladte end for betinget domfælte. Også klientsager, hvor vi har lagt meget arbejde, mislykkes. Der er selvsagt klienter, som vi i hvert fald er ude af stand til at resocialisere, men vor erfaring er trods alt, at det tilsynsarbejde, der ikke bår frugt under en betinget dom, godt kan lykkes i en senere tilsynsperiode under forudsætning af, at pågældende er positivt indstillet hertil.

Det er en alvorlig hæmsko, at der i disse år skal spares så meget i den offentlige sektor, at det i hvert fald gør tilsynsarbejdet med kriminelle mindre effektivt. Tilsyn er en meget billig foranstaltning, og det er svært at forstå, at det ud fra en cost-benefit betragtning skal kunne betale sig, at den frie kriminalforsorg tvinges til at slække på effektiviteten. Min kollega i Århus har regnet ud, at en tilsynsmåned koster kr. 29,85. En fangedag i det åbne statsfængsel i Horslerød koster ca. 265 kr. og en fangedag i det lukkede statsfængsel i Herstedvester koster ca. 800 kr. De utilstrækkelige bevillinger til tjenesterejser er f.eks. årsagen til, at vi må afholde os fra akut udrykning og i vid udstrækning fra hjemmebesøg hos klienterne, hvilket er en helt nødvendig forudsætning for at kunne udføre et godt stykke tilsynsarbejde.

I Danmark diskuterer man for tiden, om man burde gøre prøvelsladelse obligatorisk; der er kun 5 %, der får nægtet prøvelsladelse.

Det er klart, at jeg er overbevist om mit arbejdes værdi. Men det er jo mere end svært at hævde dette. Tværtimod konkluderer Ulla Bondesons forskningsrapport »Kriminalvård i frihet« fx., at der ikke er nogen forskel på recidivet for så vidt angår klienter med og uden tilsyn. Dette er dog ganske naturligt, eftersom alle de personer, som er blevet betinget dømte *uden* tilsyn, er indstillet hertil i en personundersøgelse. De er af den fri kriminalforsorg vurderet til at kunne holde sig recidivfri uden tilsynsforanstaltninger. Ligeså med prøvelsladelse uden tilsyn. Når så alle de – svenske – klienter, som den fri kriminalforsorg i personundersøgelserne eller prøvelsladelseshøringerne, har anset for at have så stor recidivrisiko, at tilsyn og evt. særvilkår om institution, alkoholistbehandling, narkotikabehandling m.m. må anses for påkrævet, ja så forekommer Ulla Bondesons konklusion at tilsynsforanstaltninger er uden værdi, mig at være forkert.

Et tilsyns mulighed for påvirkning af en klient afhænger af, om klienten oplever tilsynsforanstaltningen som retfærdig. Tilsyn og evt. særvilkår er en skærpelse af en betinget dom og en prøvelsladelse på grund af de konsekvenser grov overtrædelse af vilkårene *kan* medføre (konvertering til ubetinget dom/genindsættelse). Efter min mening bør lovgivningsmagten udarbejde love der forårsager, at tilsyn og særvilkår opleves attraktivt af det kriminelle klientel. I hvert fald, at det er det klart mindste af 2 onder. Samfundet ville spare mange penge herved.

LITTERATUR

Frederick S. Perls: Gestaltterapi. Socialpædagogisk Bibliotek, Munksgaard, København 1972.

Frederick S. Perls: Gestaltterapiens metode. Socialpædagogisk Bibliotek, Munksgaard, København 1978.

Virginia Satir: Familieliv – liv i familien. Socialpædagogisk Bibliotek, Munksgaard, København 1975.

William Glasser: Realitetsterapi. Socialpædagogisk Bibliotek, Munksgaard, København.

Ulla Bondeson: Kriminalvård i frihet.

Adresse: Afdelingsleder Lotte Skovgaard
Kriminalforsorgen i Hillerød
Slotsgade 53
DK-3480 Fredensborg.

KRIMINALFORSORGENS
Hillerødafdeling

BILAG

Disposition for sagsbehandlers introduktionssamtale med ny tilsynsklient i afdelingen:

-
- 1) *Klientens rettigheder/kriminalforsorgens forpligtelser*:
 - a) Klienten har ret til at få støtte/vejledning i personlige og/eller sociale spørgsmål hos kriminalforsorgen/den tilsynsførende – bygget på samarbejde.
 - b) At vi »spiller med åbne kort«, f.eks. ikke retter henvendelse til private uden hans ønske, med mindre han unddrager sig tilsyn.
 - c) At vi overholder aftaler med klienter (afsender telegram, hvis vi bliver forhindret i at overholde et husbesøg el. aftale). At respektere klientens privatliv (kun uanmeldt husbesøg, hvis vi og vor klient har forhåndsaftale herom, eller klienten ved sin unddragelse af tilsyn har givet anledning hertil).
 - d) Klageadgange: Han er ikke »i lommen« på een person. Hvis han synes, at tilsynsførende eller sagsbehandler er urimelig i sine afgørelser, holdning eller behandling af ham, kan han bede om en samtale med afdelingslederen og få en tid. Hvis han synes afdelingslederens afgørelse også er urimelig, kan han skriftligt klage til Direktoratet og videre til Ombudsmanden. Vore sekretærer vil gerne bistå ham med skriftlig formulering.
 - e) Vi foreslår en tilsynsførende, han har ret til at sige, at den el. den vil han have el. ikke have. hans ønsker følges så vidt muligt.
 - f) Vi har en – meget begrænset – hjælpekonto. Evt. ansøgning skal gå igennem tilsynsførende. (Husk aldrig at desavouere tilsynsførende).

2. Klientens pligter:

- a) Overholder aftaler med tilsynsførende/sagsbehandler, respekterer tilsynsførendes privatliv. I starten 1 ugl. kontakt, absolut minimum 1 mdl. personlig kontakt.
- b) Oplyse om bolig, arbejde, løn m.v.
- c) Rette sig efter tilsynets forskrifter i.h.t. vilkårene. Disse og betydningen af dem gennemgås. (Husk altid: holde sig kriminalitetsfri).

3. Kriminalforsorgens rettigheder/pligter over for myndighederne:

- a) At følge klientens forhold – om fornødent at kontrollere.
- b) Om fornødent at indskærpe vilkår.
- c) Om fornødent at give pålæg.
- d) At besvare anmodning fra Politimesteren og udtale sig om alt, hvad vi ved. Klienten skal derfor gøres opmærksom på, at han må undlade at meddele tilsynsførende/sagsbehandler om ting (f.eks. ny kriminalitet) med mindre, han er indforstået med, at politiet i givet fald får det at vide.
- e) Om fornødent at indberette klienten i medfør af straffelovens §§ 60 stl. 1 el. 40 stk. 2.³⁾

NB! han = M/K

Lotte Skovgaard, afdl.

3) Om mulig konsekvens af grov overtrædelse af vilkår og stor recidivrisiko.